

eost 1974

« POBL VREIZ »

B. P. 304
29273 BREST CEDEX

KOUMANANTOU

Boutin : 10 L

Skoazell : adaleg 20 L

K.R.P. 2746-79 ROAZON

niv 55

1^{LUR}

POBL VREIZ

AR BEIZANTED A ZO HEUG !

(gwelout p. 2)

Hag a-nevez er vro?

«Ar gwir da vezañ disheñvel», eme tud 'zo

Setu ar pezh a oa bet lavaret gant Fañch Mitterand, da gefiver ar votadegoù diwezhañ. Daoust ma oa sec'h ha displann un tamm ar frazenn, he doa graet tro vat. Evit ar wech kentañ, Alzasianed, Basked, Okitaned, Korsikaned, Breizhiz, pobloù bihan Bro-Frañs a save o mouezh hag a c'houlenne bezañ klevet.

Ya ! disheñvel eo ar Vretoned.

Dre hon istor da gentañ hag eñ nac'het, distummet, nemet pa dalveze da gaeraat muioc'h c'hoazh hini Bro-C'hall.

Dre hon yezh ivez, mouget betek e korzailhenn bugale hon bro. Ne vez ket difennet, o nann 'vat ! Met pep tra 'vez graet evit lakaat ac'hanomp da grediñ n'he deus hon yezh talvoudegezh ebet e-maez ar folklor.

Disheñvel omp c'hoazh war dachenn an ekonomiezh. N'hon eus ket kalz a uzinioù. Re bell emamp eus kreizenn ar C'henvarc'had pe Marc'had komun kapitalour. Hon yaouankizoù a ya kuit a vagadoù brasoc'h-brasañ. Dibabet eo bet hon bro gant ar soudarded da sevel o c'hazarnioù ha da lakaat o binvioù-brezel da darzhañ. Ha kleñved an alkool oc'h ober e reuz e-touez hon pobl.

Aze emañ an dalc'h eta ! Ha setu perak ez omp disheñvel.

O ! Ne glaskomp ket kontañ flugez deoc'h. Lavarout a reomp hepken ez eo aet trenk a-walc'h ar soubenn da vezañ runkuret ganti ! Dre ma oa kouezhet hon bro er vouilhenn, hon eus graet hon soñj sevel ur strollad politikel : U.D.B. an hini eo.

Stourmerion an tu kleiz gall eo lemm o spered, met, siwazh, ne gomprenont ket, da vat, penaos emañ kont ganimp hirie an deiz.

Danvez-Lezenn Le Pensec en doa gonezet hon c'halon dre ma roe lañs en-dro da studi ar brezhoneg er skolioù. Met, hervez ar vrud, ne vije ken e-touez ar 25 poent lakaet ar pouezusañ gant kostezenn sosialisted an «Assemblée».

Ne c'hounezet frankiz ebet diwar aluzen. Ret 'vez stourm. En ur lakaat ez omp Bretoned, ne chomomp ket en hon toull. Lakaat a reomp ar stourm evit al labourerien war an dachenn reishañ. sklaer eo an traoù evidomp-ni, U.D.B..

Dont da vezañ Bretoned en o sav, stourm asambles gant an holl pobloù bihan hag hon c'hamaladed gall eus an tu kleiz, peurdibikouzet-o-daoulagad.

Amzer-da-zont ebet da labourerion Vreizh keit ha ma vo kapitalisted o kas an traoù en-dro.

Breizh a vo socialist pe na vo ken !

UDB

trouez war ar mez

Manifestadegoù a vil vern a zo bet e miz gouere e c'hweh korn bro C'hall. Savet e oant gand al labourerien douar, droug enno o weled priz al loened ha priz ar frouez o tiskenn bemdeiz evito e-pad ma chome ker ar hig e ti ar higer hag ar frouez en ispisiri. Neuze o-deus stouvet hentoù braz, harzet trenioù da vond araog, lezet moh bihan da redeg e ruioù ar hêrioù, hag all...

Petra a houlenn neuze al labourerien douar ? Goulenn a reont ur priz deread evid o loened pe o marhadourez all, o terhel kont euz kerdez ar vuhez en deiz hizio. Da skwer, an temz evid an douaroù, ar boued evid al loened, ar mazout evid an traktourien a zo keraet spontuz er mizioù tremenet. Memestra evid ar mekanikoù.

Divizet e-neus ar gouarnamant rei eun tamm sikour dezo, hogen ne vo ket diluziet ar gudenn gantañ : ar gapitalisted vraz o-deuz taolet o c'hrabanoù war penn kenta chadenn ar vagerez loened, da lavared eo emaint o ren pe a sell ouz ar boued loened, krog mat int ivez er mailhoù diweza ar chadenn, da lavared eo kenwerz ar hig ; setu ne blij tamm ebet dezo gweled mailhoù e kreiz ar chadenn, al labourerien-douar, o tiflipa ouz o daouarn. Ha setu emaint o klask moug ar menajou pe an tiegezioù bihan en eur ginnig prizioù dister d'ar beizanted evid o labour. Neuze eo red mad d'al labourerien douar kompren (ha darn anezo o deus komprenet dija) n'eo ket al labourerien all nag an douristed o enebourien met pennoù braz ar gouarnamant a-du gant ar gapitalisted vraz evid brevi ar re vihan : labourerien-douar, implijidi, konversanted vihan, micherourien ha devezourien.

gwerhez varia gonfitur

Mond a rin e-barz (e-barz ar gouarnamant) pe n'in ket, eme Franseza Giroud. Votet em eus evid Mitterand, ya da, med Giscard a zo ur paotr brao hag a oar kaozeal ha neuze, ma hortozan ken na vo Mitterand prezidant marteze 'vo red din gortoz pell, ha siwaz kosaad a ran daoust din da veza ur plah koant c'hoaz. N'em eus ket c'hoant da veza iz-vinistrez da bevar-ugent vloaz. Ale, deom 'barz, gwelet vo goude. Ha setu renerez kelaouenn Bariz, *L'Express*, e gouarnamant Giscard. Ober a ray war-dro ar merhed, sañsed evid gwellaad o stad dezo.

Ahanta ! Bretoned, hag a labour stard er parkeier euz an eil sklêrijenn d'eben, c'hwi hag a lak pesked en boest e Douarnenez pe e Gwaien, o laza ho korv en dour hag en avel-red a-hed ar bloaz, c'hwi hag a durk en uzinioù Lanuon, Sant-Brieg pe leh all, c'hwi merhed war al labour, selaouit ! Ur steredenn nevez a lugern e Pariz hag a zegaso deoh frankiz ha levenez : Gwerhez-Varia-Gonfitur an hini eo. Eun ali memestra : Arabad pedi anezi .

AN ILIZ HAG

AR VRETONED

*Evel m'omp kustum d'henn ober e kazet-
ennoù an U.D.B., ez eo bet skrivet ar
pennad-mañ da heul o tagañ eskibion
Breizh, gant ur c'hatolik, ezel eus an
U.D.B..*

Piv bennak zo o chom e Breizh a oar ervat pegen pouezus eo levêzon an Iliz en hon bro. N'eo ket hepken bro-Leon an hini oa, n'eus ket gwall-bell 'zo, «douar ar veleion»: Breizh a-bezh a veze sellet outi evel ouzh un douar santel. E-pad kantvedoù, e kornioù 'zo eus ar vro, an Iliz, da lavarout eo, ar veleion, zo bet e penn pep tra. Ha moarvat, ma 'z eo paouezet an dud, e takadoù 'zo, da «vont war-dro», da vont d'an oferenn, d'an ofisoù, da zaremprediñ ar veleion, ez eo c'hoarvezet kement-mañ abalamour ma ne oa ket ar veleion-se pastored wirion, gwaskerion ar bobl ne lavaran ket. Goude ar misionoù bras, savet gant Dom Mikael hag an Tad Maner, tri c'hant vloaz 'zo (a-hend-all, e oa bet gwall-arvarus emzalc'h an Tad Maner e-pad dispac'h ar Bonedoù Ruz), e oa deuet pobl Vreizh, ken hini Breizh-Uhel, ken hini Breizh-Izel, da vezañ sentus meurbet ouzh kement lezenn, kement reolenn, kement urzh o tont a-berzh an Iliz pe a-berzh ar Stad: m' en deus graet vad Maner d'ar Vretoned en ur zont daveto pa oant o c'houzañv, pa oant dilezet gant ar pennoù bras, en deus graet ur gaou bras outo ivez en ur ober ganto tud doñv, sentus, reizh: spontet eo bet hon tadoù kozh gant taolennoù Maner, gloazadet (*traomatizet*) int bet gant an aon rak an ifern, displeget dezho evel m' eo bet graet; tri c'hant vloaz 'zo a oa abaoe, ha koulskoude n'eo ket diskaret c'hoazh levêzon Maner. Mard eo ken douget ar Vretoned da blegañ, da gaout doujañs ouzh kement galloud-diavaez a zo, ez eo deuet kement-mañ diwar ar spont silet en o speredoù hag en o c'halonoù, ar spont rak an ifern. N'eus ket kant vloaz c'hoazh, e veze beleion 'zo o huchal er gador: «An oferenn pe an ifern!», re-bar d'ar *pop* a weler er film «*Le cuirassier Potempkine*», o c'hourdrouz unan eus an emsavid: «Az pet soñj! Un ene 't eus!»

Bet eo bet furmoù 'zo eus ar relijion, amañ e Breizh, «opiom ar bobl», re wir eo. Abaoe, n'eo ket kement-se ar relijion an hini zo un opiom evit ar bobl, ar skinwel benniget ne lavaran ket. Gwashoc'h eo levêzon an ardivink santel (*le saint récepteur*) war hon pobl eget hini ur relijion gammdroet (evel ma oa hini Maner war veur a boent). Dre an tele, e vez silet bemdez-Doue, e speredoù an dud, hep spontañ den, kredennoù ofisiel ar c'hapitalism hag ivez re ar Stad, unan, santel ha disrannus. P'en deus tarzhet peul-houarn Roc'h-Tredudon (dre ma 'z eus bet kavet Bretoned diboeñ a-walc'h evit krediñ e oa an doare-se an hini gwellañ da reiñ da c'houzout d'an holl pere oa kudennoù Breizh) — p'en deus tarzhet ar peul a save diwarnañ eta, pep abardaez, glav burzhudus ar Sevenadur nemetañ (warnañ siell sakr Marceau Long, meulet ra vezo!), neuze e oa splann betek peseurt poent e oa — hag e chom — trevadennet (*kolonizet*) hon pobl, pa felle dezhe kaout o zammig drog pemdeziek

Ma! neuze edod o c'hortoz un disklêriadur bennak a-berzh eskibion Breizh, a-berzh unan anezho da nebeutañ, o lavarout e oa bet graet ur gaou bras ouzh ar Vretoned, o nac'h outo komz o yezh, peurzeskiñ o yezh, deskiñ o yezh d'o bugale a galon vat ha gant lorc'h, o nac'h outo ober gant o yezh e kement degouezh a zo. Netra! Grik ebet! Sioul ha mut eo chomet eskibion Breizh.

Moarvat, d'o soñj, n'eo ket gwasket pobl Vreizh. Ur vezh! Mevelion ar Stad, setu ar pezh o deus diskouezet bezañ eskibion Breizh. War-dro ar memes mareoù koulskoude, un eskob, — unan —, Anoveros, eskob Bilbao, e bro-Euskadi ar C'hreisteiz, en doa roet da c'houzout e oa, war e veno, dever un eskob embann ha difenn gwirioù ar bobloù: e brezegenn zo bet lennet, d'ar sul 24 a viz c'hwevrer, e kement iliz eus eskopti Bilbao: «Pep den a zeu war an douar en ur bobl, ha ganti e vez roet dezhañ ar yezh, ar boazioù, ar sevenadur (*culture*), en ur ger, e zremm speredel; ar bobloù zo graet gant tud, met gant ar bobloù ivez e vez stummet an dud... Dre-se, silvidigezh mab-den, dre ma 'z eo homañ un dieubidigezh krenn, ne c'hall ket bezañ troc'het diouzh dieubidigezh ar bobl m' eo gwriziennet enni: un den distag diouzh e bobl zo evel ur wezenn hep gwrizioù... Pobl Euskadi he deus ar gwir (*an droed*) da virout he fersonelezh dezhi hec'h-unan. Koulskoude, er mareoù-mañ, e kav ar bobl euskarat meur a skoilh war he hent evit ober he mad eus ar gwir-se. Yezh ar vro, an euskareg, ken war dachenn an deskadurezh, ken war hini an darempredoù sosial (kazetennoù, radio, tele), e chom bihan ha dister ar plas roet dezhi, re anat eo... Ret eo d'an Iliz reiñ kuzulioù en-dro dezhi, evit ma vo an traoù hervez ar pennaennoù (*principes*) a gaver e dielloù ar pibion ha re ar Sened-Meur (*Concile*)... Met, ret eo d'an Iliz, en he buhez diabarzh, seveniñ (*mettre en pratique*) ar pezh a zo ali d'ar re all da ober er vuhez foran...».

Ac'hanta, eskibion ha beleion Breizh! Un ekstremist, an aotrou 'n eskob Anoveros?

Lennet hoc'h eus, sur-mat, e brezegenn, penn-da-benn: ar pezh zo mat en tu all d'ar **Pireneoù**, a vefe fall en tu-mañ dezho, fall amañ e Breizh? Pet en ho touez a zo nec'het gant ar gwaskerezh, m'emañ hon pobl Vreizh dindanañ? Gwaskerezh e-keñver yezh, sevenadur, ekonomiezh, e-keñver an divroañ, an dilabour. Chom a rit diseblant o welout pobl Vreizh en arvar, ne vefec'h ket chalet o welout hon pobl o tont da vezañ un tamm rann-bobl bennak pe eus ar Frañs, pe eus n'ouzon peseurt Kornôg-Europa?

N'hoc'h eus ket, evel just, d'ober politiker-ezh! Pebezh digarez burzhudus! Met, peseurt tud oc'h, a-benn ar fin, servijerion hon pobl pe mevelion feal d'ar Stad? E pe lec'h emañ ho liberte ganeoc'h? Ma 'z eus ekstremisted evel ar re o deus lakaet Roc'h-Tredudon da darzhañ, petra hoc'h eus-c'hwil graet, ken tomm gwechall ouzh ar brezhoneg (en un doare ha na oa ket marteze gwall c'hlan, e gwirionez), petra hoc'h eus graet evit embann he deus Pobl Vreizh he gwirioù da zifenn?

Anoveros ebet

e-touez eskibion Breizh: aet int war ar galleg, divergont, goude oa ken aes all, hep gwaskañ den, daouhanteriñ an traoù el liderezh (*liturgie*), en ur lidañ, war div pe deir oferenn a vez pep sul er parrezioù brezhonek, pa na vefe met un oferenn e brezhoneg. Unanik bennak a vez lavaret, amañ-ahont, ur wech an amzer; ober van, tra ken. Ne vez ket anzavet gant eskibion Breizh ez eo hon bro ur vro gwasket. Petra oc'h, eskibion Breizh, met prefeded ar relijion?

Arabab klask chom gant an daouarn naet: ret eo ober dibaboù, ha dibaboù sklaer. Bezit a-du gant pobl Vreizh, embannit, evel anoveros, e bro-Euskadi, he deus hon bro un ene da saveteiñ, ha n'eo ket hepken eneoù an hiniennoù. Ar Vretoned zo outo ur bobl: Anoveros en deus komprenet se evit Euskariz, hep dont er-maez eus e zever a bastor, er c'hontrol.

Maner a glaskas lakaat ar Vretoned da blegañ da Zoue ha d'ar roue war un dro. Piv a gredfe ober eveltañ hiziv? Ne vern penaos, ne vern pet skoilh a vo lakaet dezhi war he hent, stourm a raio pobl Vreizh dalc'hmat evit ober eus he bro ur vro sokialour, ma vo ar stur etre daouarn al labourerion. Evit sevel ur Vreizh sokialour, emañ dorn ha dorn an holl re a zo a-enep d'ar gwaskerezh kapitalour, forzh pere a c'hall bezañ o c'hredennoù filozofikel pe relijiel a-hend-all, rak a-du emaint evit talañ asambles ouzh enebourion o bro.

DIWAR-BENN AR FESTOU-NOZ...

«En desped d'ar veleien, d'an diaoul ha d'e
gernioù,
An dud yaouank zo troet terrubl gand an
dañsoù.»
(Kanaouenn goz)

Ar Fest-Noz a oa eur seurt abadenn hag a
gloze gwechall, dreist-oll e Kerne, al labour-
iou stard war ar maez : an difraostadeg, al
leur nevez, an eost. Bez e oa neuze an dañs
eun doare evid al labourerien da zistegna o
izili morzet dre forz beza pleget ha rommet
e-pad an doue deiz.

Bez e oa ivez eun doare evite d'en em ziduiñ
asamblez eur wech echu an devez, ha lak-
aad a raent e-barz an dañs an heveleb spered
strollet a veze gante en o labour. Er
Fest-Noz, ouzpenn, e veze klevet displega
dre ganaouennou darvoudou koz ha
darvoudou nevez c'hoarvezet ; war eun dro,
istor a-wechall ha kazetenn dre gomz.

Aet da goll, pe dost, eun tamm a-raog ar
brezel diweza, ar Festou-Noz a zo bet
adsavet war-dro ar bloaveziou hanter-kant,
e Poullaouen dreist-oll ha war-dro, gant
Loeiz Roparz hag e gamaladed, kouerien
Menez Are. Tamm ha tamm eo deuet ar hiz
en-dro, ha bremañ, n'eus korn ebed euz
Breiz leh ma na vez savet Festou-Noz. A-dra-
sur, ar Festou-Noz a-vremañ n'int ket
heñvel rik ouz ar re a-wechall, med an
aergel hag ar spered zo chomet memez re.
Deredeg a ra an dud, euz pell a-wechou,
evid ar blijadur d'en em gavoud asamblez,

evid ankounac'haad trubuilhou an tamm
douar patatez-mañ. Bez ez eus ouzpenn,
e-touez ar yaouankizou, eun dra bennag all,
diaez a-walh da ziluzia. Eur c'hoant d'en em
wrienna en o bro henidig, da zifenn ar
brezoneg ha sevenadur Breiz gwasket
abaoe kantvedou zo, ar c'hoant ivez da nah
plijadurioù «graet-ha-toud» ha sevenadur
kaoh-ki skignet e peb leh hag e peb stumm
gand marhadourien didu, pounner o yalh.

Hogen, red eo diwall, rag krog 'vezer da
gavoud er Festou-Noz siou ar baliou
modern. Peseurt siou eta ?

Da genta, kalz aneze a vez aozet gand tud
n'anavezont netra e traou Breiz, tud ha n'int
ket zoken dedennet gante, tud na welont
nemed gounid arhant hag a daol o hraban-
ou war ar Festou-Noz, peogwir ema ar hiz
oute.

Da houde, mond a ra ar «c'han ha diskan»,
da lavared eo ar brezoneg, war gil, tamm ha
tamm. E plas ar gouerien, e kaver strolladou
sonerien, talvouduz aliez, med techet da
houlen kalz a arhant dre ma teu ar sonerez
da veza eur vicher evite.

Gweled 'vez ivez, e meur a leh, tud o tond
d'ar Fest-Noz, n'eo ket evid dañsal, med
evid karga o horv gand chistr pe chouchenn
ha zoken evid klask en em ganna.

Ouzpenn-se, ne gav ket din e vo posubl
atao kana memez kanaouennou ha dañsal
memez dañsoù ; red 'vo kroui traou nevez
deiz pe zeiz. Eur bobl ha na grou ket traou
nevez a zo echu ganti. Hengoun, eveljust,
med ijin ivez !

L. Ropars.

in Breiz c'hoarvezet. 1957

Galloud a ra, memestra, ar Fest-Noz chom
da veza eur skol-bobl evid ar Vretoned hag
eun doare da gas war-raog ar stourm evid
gwirioù sevenadurel Pobl Vreiz ; gand ma
chomo etre daouarn ar Vretoned dedennet
gand o bro hag o yez ; gand ma asanto ar
ganerien hag ar sonerien kana pe soni evid
o flijadur, ha n'eo ket hebken evid leunia o
yalh ; gand ma vo ledanaet plas ar c'horn
brezoneg ; gand ma vo desket d'ar re
yaouank dañsal en eun doare deread, ha
n'eo ket heja o c'hwen ; gand ma tiwano,
eun deiz, diwar ar Fest goz eur Fest nevez,
ken breizeg hag eben, hogen o klota gwell-
oh gand sevenadur on amzer.

Fañch Peru.

Tennet diwar ar gelaouenn ar Falz, niv. 5-6
Mezeven 1974.

KOUMANANTIT DA

**LE PEUPLE
BRETON**

B. P. 304 - 29273 BREST CEDEX

ANV
ANV-BADEZ
CHOMLEC'H

a gas e goumanant boutin : 20 F (1)
skoazell : 30 F (1)
estrenvro : 30.

Amañ an arc'hant dre chekenn-bost (1)
mandat-lizher (1)
chekenn-bank (1)

Diverkit ar gerioù na servijont ket.

C.C.P. RENNES 2365-76

KOUMANANTIT DA

**POBL
VREIZH**

ANV
ANV-BADEZ
CHOMLEC'H

a gas e goumanant boutin : 10 F (1)
skoazell : adalek 20 F (1)

Amañ an arc'hant dre chekenn-bost (1)
mandat-lizher (1)
chekenn-bank (1)

(1) diverkit ar gerioù na servijont ket.

C.C.P. RENNES 2746-79

Bep daou viz lennit

AL LIAMM

(savet e 1945)

ar gelaouenn nemeti o reiñ,
c'hwec'h gwech ar bloaz, barzhonegoù,
kontadennoù, pennadoù a bep seurt ha
keleier. 80 pajenn e pep niverenn.

Rener : Ronan Huon.

Koumanant : 30 lur. Studierien : 25 l
Mme S. Cherel, 109, bd de Verdun Rennes.
C.C.P. 2184-34 Rennes.

SKOAZELLIT POBL VREIZH

Skoazellit Pobl Vreizh hag a zifenn, en hor yezh,
Breizh al labourerien, en ur gas ho profoù da
«Pobl Vreizh» K.R.P. 2746-79 Roazhon.

UN DRO E KEMBRE

Un devezh glav evit degouezhout :

Glavenniñ a rae abaoe an derc'hent ma oamp diskennet e Plymouth, deuet a-dreuz vor eus Roskov. Ar re a yae dre *stop* oa c'hoazh war an hent, daleet gant an amzer lor. Ur c'harr-tan bennak oa o paouez erru-out e toull-karr an dachenn-gampiñ. Mar-teze ur breizhad all c'hoazh. Kalz omp dija ; ha hastañ a raemp da sevel an teltennoù etre an daou varrad glav. Bez' oa an devezh sul o vont war an abar-daez. An deiz a-raok an *Eisteddfod*. E Kembre oamp.

Petra eo an Eisteddfod ?

Bep bloaz eo boazet un toullad mat a Vretoned, re yaouank dreist-holl, da vont d'ober un tamm tro d'an *Eisteddfod*. Met petra eo ar gouel-se ? Diaes eo laret eeun en un taol. Tennañ a ra d'ur foar ziskouezadeg pa vez sellet ouzh ar stalioù levrioù, pladennoù, kazetennoù hag a bep seurt bitrakoù, dispak ganto o marc'hadourezh war un dachennad meur a zevezh-arat. Tennañ a ra kement d'ur festival kan ha barzhoniezh pa 'z aer e-barzh an deltenn vras savet e-kreiz ar park. Tennañ a ra c'hoazh da Veurlarjez e Douarnenez pa 'z aer dre ar vourc'hadenn, diouzh an noz, hag e klever an ostalerioù leun-tenn o tregerniñ gant ar c'han. Emañ prest an heol da sevel pa 'z a skuizh ar c'haner diwezhañ war an dachenn-gampiñ.

Gwyl Cymru gymraeg :

Gouel Kembre gembraeg. E kembraeg e vez pep tra. Sed aze an *Eisteddfod* : gouel pobl Kembre. Ur gouel a bad a-hed sizhun-

vezh kentañ miz eost.

Diskouez a reer e-pad ar gouel pezh a vez graet e kembraeg. Ar stalioù levrioù a ginnig o embannadurioù. Meur a di embann levrioù zo e Kembre... ha tiez na embannont nemet levrioù kembraek ; ur skoazell arc'hant a bakont digant ar gouarnamant, ha dre ma vez desket un tamm kembraeg er skolioù, zo kalz lennerion. Pa vo heñvel e Breizh ! Kinniget e veze diskoù ivez. Kalz kanerion *pop* zo e Kembre hag a gan e kembraeg. Dafydd Iwan an hini brudetañ outo. Siwazh, mar deo kembraeg mat ar c'homzoù, n'eo ket atav gwall geltiek an tonioù. Aze e vo

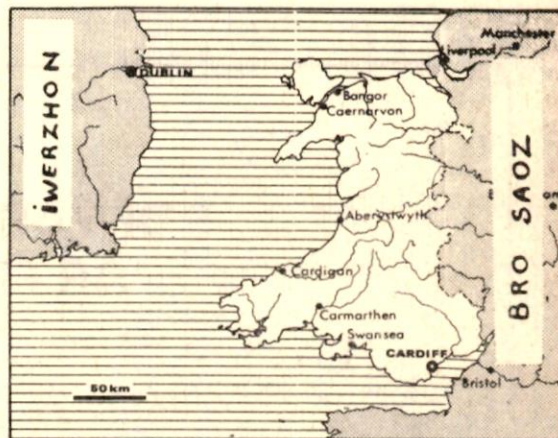
gouest Breizh da roiñ skouer dezho a-barzh pell moarvat. Bez' oa c'hoazh a bep seurt strolladoù o tiskouez al labour a raent : ar Skol-Veur e-lec'h ma zo tu da gas e studi à-raok e kembraeg, an arzourion, an ilizoù (niverus tre e Kembre : e meur a vourc'hadenn zo muioc'h a demploù evit a davarrioù), ar Groaz-Ruz, ... an archerion.

Pobl Kembre o tifenn he gwirioù :

Met ar plijusañ, evidomp Bretoned, oa ar strolladoù kulturel ha politikel o tisplegañ al labour graet ganto.

En o zouesk emañ *Adfer*, ur strollad zo e bal adkempenn an tiez dirapar evit tiegezhioù kembraeger ar vro. Ur mod da zalc'her ar re yaouank e Kembre. Rak a-hend-all e vez paret an tiez-se gant touristed saoz evit o fardañ evel tiez hañv... kent e teuo ar bromotourion da brenañ anezho !

Urdd Gobaith Cymru a ra war-dro ar re a fell dezho deskiñ kembraeg e diavaez ar skolioù. Skoazellet eo gant ar gouarnamant. *Cymdeithas yr Iaith* eo ar strollad a vez ar

muiañ a drouz diwar e benn. Lakaet o deus o fal, ar re yaouank a zo e-barzh, stourm enep kement tra n'eo ket divyezhek er vro. Plakennoù anvioù ar bourc'hadennnoù a vez goloet a liv du ganto pa n'eo ket skrivet an anv e kembraeg. (Krog eo e Breizh paotred ar strollad *Brezhoneg bev* d'ober kemend-all). Dre ma n'eus ket kalz a gembraeg war ar B.B.C., e vez klevet, mare-mare, eo bet aloubet ar studio-mañ-studio gant paotred *Cymdeithas yr Iaith*. Evel-se emaint e soñj pouezañ war ar gouarnamant evit ma vo d'ar c'hembraeg ur plas par da hini ar saozneg e Kembre. Ul labour tenn eo ha n'eo ket dizañjer : pa oamp e Kembre, e oa meur a gembread en toull-bac'h, en o zouesk, Ffred Fransis, sekretour *Cymdeithas yr Iaith*. En daou du da Vor Breizh, emata start d'ar pobloù bihan gant ar gouarnamantoù kreiz.

Plaid Cymru oa betek-henn strollad politikel nemetañ Kembre. Diazezet mat eo e bourc'hadennnoù zo eus hanternoz ar vro evel Aberafon. Hogen, tarzhet eo er-maez dioutañ, nebeut zo, un toullad re yaouank na gavet ket e oa sklaer a-walc'h e brogram sosial. Savet o deus ur strollad nevez eus an tu kleiz, anvet *Cymru Goch* (*Kembre Ruz*).

Stand ar Vretoned :

Ma oamp aet di da welout pezh a rae Kembreiz, e oamp aet ivez da ziskouez dezho al labour a veze graet e Breizh. Ur stal oa ganeomp war dachenn an *Eisteddfod*, aozet gant Loeiz Lofisial, eus an U.D.B. gant skoazell un nebeut tud eus *Skol an Emsav*. Diskouezet ha gwerzhet zo bet levrioù brezhonek ha levrioù diwar-benn Breizh, diskoù, bannieloù hag all. Met dreist-holl hon eus komzet gant kalz tud. Bez' hon eus bet tu da zisplegañ dezho stad an traoù e Breizh. Lakaet hon eus meur a hini d'ober e soñj dont da Vreizh hevlene. Kalz en deus da zeskiñ an eil diwar skian egile.

Lukian Kergoat.

LEVRIOU BREZHONEG
TI ERWAN MOREAU

15, plusenn an Iliz-Veur

22 - LANDREGER

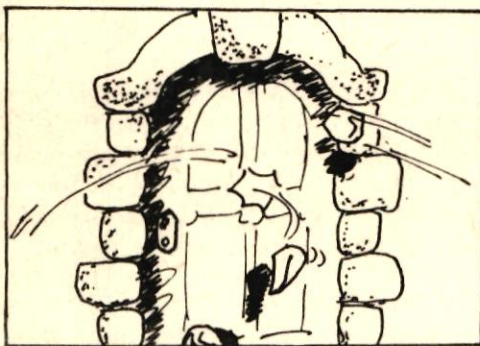
Pg : 20-32-76

AR BONEDOU RUZ

(Kendalc'h)

D'AR SADORN 6 A VIZ GOUERE EN EM ZASTUM UR VANDENNAD LABOURER-DOUAR HAG ARTIZANED DIRAK TI KLAOD SAUVIEN DE CHATEAUFORT, RESEVOUR AN TAILHOÙ WAR AN EVAJOÙ.

SKEDIN A REONT MEIN DUZH AN DOROJOÙ MET EUS AN TI E VEZ TENNET WARNO

NEUZE E FREUZHONT AN DOROJOÙ HAG E LAZHONT UR MEVEL A FELL DEZHAÑ DERCHEL PENN

DISTRUJET E VEZ KEMENT A ZO EN TI HA LAERET PEP TRA: LIENAJ, DILHAD, BRAVIGOÙ HAG ALL.

(DA VEZAÑ KENDALC'HET)
E. KERVELLA - F. KERRAIN

AN AZEN RUZ

kontadennig

Ganet e oa azen. Setu perak e hinnoe; N'hinnoas ket pell.

— «Ur vezh, ur vezh spontus eo klevout ac'hànout o hinnoal evel ul loen gouez. Diwar vremañ, te a raio evel an azened all: c'hwirinat a ri! Rak e marchosi ar c'hezeg — da lavarout eo, hini ar frankiz — an holl azened a c'hwirin...»

Mat. Mat, aotrou azen desket-kaer... N'eo ket aes avat evit un azen yaouank c'hwirinat kenkoulz ha marc'h Aleksandr e-unan; kaer dezhañ reiñ bec'h d'e deod gouez en ur sevel e lost na re grenn na re gamm, evel e vez gwelet ober gant ar c'hezeg kêrbennel hag an azened seven bras.

Deus bepred! Ar re yaouank a zo azened a boell; c'hwirinat ha poaniañ e skol ar c'hezeg, hinnoal ha fringal e skol al louarn.

Betek an deiz...

An deiz-se, o c'hwirinat war hent ar skol, en doa klevet e vignon ar gazeg-koad o sklokañ er wezenn onn. Hag eñ da zisklêriañ dirak an holl:

— «*Le cheval de bois skloquait dans l'arbre de honte...*»

Gant c'hoarzhadeg an azened gouziek, mogerioù Gwengamp a gouezhas en o foull. Hag hon azen a gouezhas e mor ar vezh. Gast! Dont a rafe ivez da vezañ un azen marc'hel. Unan eus an dibab, unan lennek, unan anaoudek, ha dreist-holl unan ha n'hinnofe biken ken!

Dek vloaz a dremenas. Desket-bras hon azen, hag eñ d'ober e varc'h bihan. Siwazh! Just d'ar c'houlz ma yeas an askol da hesk Ret dezhañ divroañ evit gounit e damm kreun. Anat eo, petra a ra an azened pa zivroont? Bezañ martolod, labourat en ti-post, pe ober skol. Hemañ a yeas d'ar broioù tomm da zeskiñ d'ar pevarzroadeged: ar muled, an azened gouez, ar roudenneged, penaos c'hwirinat ha penaos e c'hwirine, e c'hwirin, e c'hwirino ar c'hezeg. Ar c'hezeg o zadoù!

— «*Hon tadoù ar c'hezeg!...*»

Un hinnoadenn leun-stok a fent a hejas ar prenestroù. Kaer oa stouvañ an divskouarn, an hinnoadenn-se a dreuze ar prenestroù, ar mogerioù!

Ruziañ gant ar vezh a reas hon azen!

— «*Daoust ha piv? Pe azen dizesk ha diseven?...*»

— «*Me eo...*»

Dre ar prenestr, un azenez yaouank a vountas he fri fentus:

— «*Mademoiselle, je vous en prie!*»

— «*Te 'blij din! Lar din Berc'hed!*»

— «*Au nom de la Loi, sortez!*»

Diaoulez! Damsavet e oa golo pod-fer e yaouankiz ha noz war-lerc'h noz an hinnoadenn c'hoarzhus a leunias penn an azen. Gwashoc'h. Bremañ e wele, dre e hunvre, an azenez-se o fringal er parkeier divent, hag eñ o c'haloupat war he lerc'h — «*Pebezh kroazell he deus avat*», e soñje a-vouezh-uhel. Hag izeloc'h: «*Hag ur revr 'ta! Sant Jezuz!*»

Kouezhañ a reas klañv. E wad a verve ennañ evel sistr stouvet. Un derzhienn, un derzhienn azen marc'hel!

Ha pa voe yac'haet, e kavas an azenez koantoc'h c'hoazh eget biskoazh.

Ampart e oa war al levrioù. Setu perak e skrivas:

— «*Et puis voici mon coeur qui ne bat que pour vous...*»

Ar respont a zeuas dre ar prenestr:

— «*Lar din Berc'hed, azen re ouziek. Ha ma sav dit, deus d'ober bugale e-mesk ar melchon.*»

Pe azen, daoust dezhañ da grediñ e oa ur marc'h eus an dibab, n'en dije ket kompren et komzoù ken fur.

Hag e-pad an deiz hag an noz, ha me 'oar, e klevjot o tarzhañ e-mesk ar melchon, kanaouennoù, youc'hadennnoù, hinnoadennnoù leun a yaouankiz. Ha den ne ouezas — hag azen ne c'houlenn — ma oa an hinnoadennnoù-se e-giz skolveurieg pe e-giz peurunvan.

— «*Bremañ, a lavaras Berc'hed, ma'z eo graet ar vugale ganeomp, e vo ret deomp poaniañ evit o sevel, deskiñ dezho hinnoal evel zo dleet, da lavarout eo gant lorc'h ha levezeg.*»

GUERVENOU.

AR FALZ

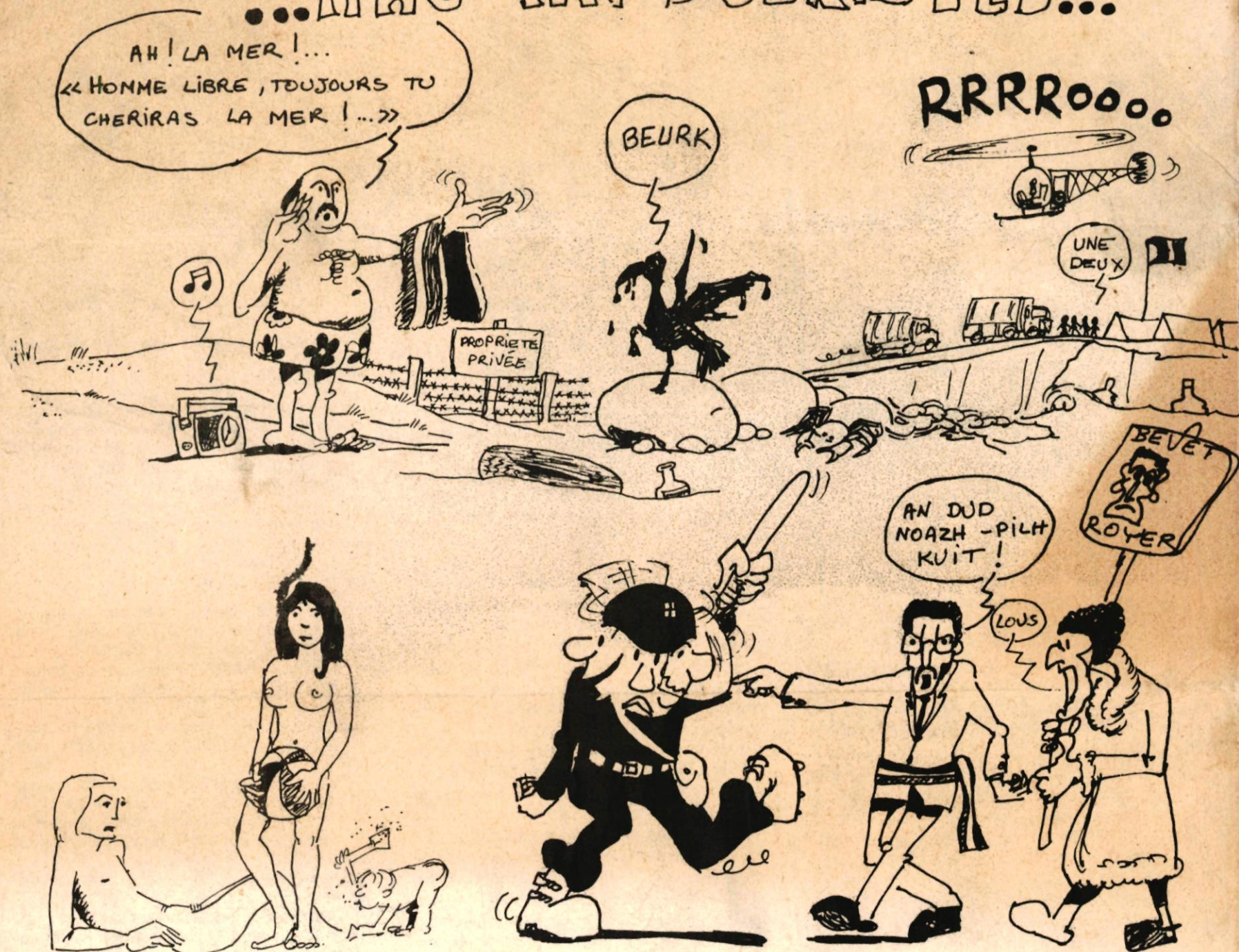
kelaouenn drimizieg an Emzao diazezet gant Yann Sohier bodet ennañ skolaerien ha kelennerien Vreiz

a-du gand eur skol vreizeg ha laik gwirion Lennit Ar Falz! Komanantit d'ar Falz! (20 lur evid 6 niverenn)

AR FALZ, straed Kan-ar-Gwez 29245 Plourin-Montroulez C.C.P. 430-20 H Roazon

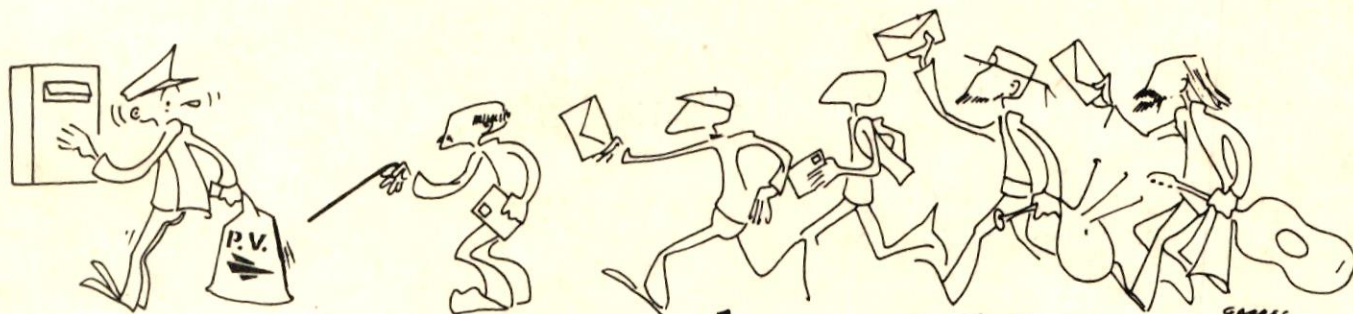
Fae ganin
war ar brezhoneg!
eme bepred
ar genaoueg.

SETU AN HEOL SETU AN HAÑV ...HAG AN DOURISTED...

DIVINIT PIV EO AN TOURIST HA PIV EO AR BREIZHAD

pour ha trichin

Kamalak,
Kas a ran deoc'h ur pennad am eus savet
evit respont d'ar pennadoù lennet war
Ouest-France, ha fellout a rafe din e vefe
embannet war ho kazetenn e-giz «lizher
foran».
A galon,

Makoto Noguti.

Santet em eus e vefe dav din skrivañ un dra
bennak a-zivout Breizh hag ar brezhoneg,
goude bezañ lennet *Le courrier des Lecteurs*
war **Ouest-France** : *Le breton et le japo-
nais*, gant A. Guehenno, 11.05.74, ha *La
langue française et les autres*, 21.05.74.

Bez' zo tudañ hag a blij dezho goloñ traoù
eus ar seizh pouezusañ gant traoù all eus ar
seizh trivliadusañ. Pa vez kont eus ur bobl
trevadennet (e-keñver politikerezh, armerzh
ha sevenadur), arabat lakaat e fri 'barzh ar
folkloraj, ha chom difiñv war henc'hizioù ar
vro

ma hon eus c'hoant
diskoulmañ ar c'hudennoù-se, hag en em
zieubiñ.

Ar brezhoneg zo bet miret, a-hed an Istor.
gant peizanted ha pesketaourion (dreist-
holl), da laret eo gant tud dic'halloud a
laboure hag a labour. Dindan bolitikerezh an
drevadenourion (bourc'hizion) en deus ar
brezhoneg bevet, evel tud Breizh a gaozee
anezhañ. Buhez ur c'honikl dirak beg ur
bleiz eo bet hag eo, evel m'emañ.

Abaoe an naontekvet kantved dreist-holl, e
c'heller kavout ul lennegezh vrezhoneg diaz-
ezet war ar sevenadurioù-pemdeiz, met 'al
lennegezh-se ne dae ket betek diskouez
d'an dud na diskoulmañ o c'hudennoù polit-
ikel, armerzhel ha sevenadurel ; ha n'he doa
ket nerzh a-walc'h ganti da vountañ war an
dud d'en em lakaat da stourm a-enep d'ar
Stad vourc'hiz a waske war ar Vretoned ha
war o yezh (dre an deskadurezh, dre ar
religion ivez).

Gwir eo ez eo tost marv ar brezhoneg ;
n'eus ket met ar re gozh zo barrek warnañ.
Hogen, pezh 'zo... : abalamour da betra ez
eus bremañ, en ugentvet kantved, kement a
dud yaouank, a vev 'barzh ar *société
modern*, a fell dezho en em lakaat da zeskiñ
yezh o zadoù (yezh ar blouked) ? Evit ma
vefe dalc'het ar brezhoneg gant an oferenn-
où ? Sur 'vat ! Droch immobil !

Petra eo, d'ar c'houlz-mañ, deskiñ ha kaoz-
eal brezhoneg, dindan ar waskerezh war ar
yezh graet arre gant ar Stad C'hall ; da
skouer : an DEUG, lezennoù Fontanet, res-
pont Giscard da Beñseg a-zivout deskadur-
ezh ar brezhoneg (a-raok eil tro an dilennad-
egoù prezidantel), hag all.

Arabat 'vefe d'ar brezhoneg chom ul langaj
ha ne vefe fistilhet nemet evit derc'hel da
«l'amour de la simplicité, et à sa manière
poétique, la recherche de l'absolu». Perak
eo aet da get ar sevenadurioù breizhat ?
Perak eo bet ar brezhoneg ken gallekaet ha
ken plouk ? Perak n'eus ket a labour e
Breizh ? Perak 'vez labourerion Vreizh
mac'het muioc'h evit el lec'hioù all (gant
piv ?) ?

N'hon eus nemet sellout ouzh ar stourmoù
zo bet, hag a zo, nevez 'zo : *Joint Français*,
Brezel al Laezh, *Kaolins*, Gwern, Peder-
neg, Garaj Salvador Allende en Oriant, hag all. Ar
Vretoned n'int ket ken evit leuskel ar
vourc'hizion-se da lipat o revr. War o sav
emaint e-tal ar politikerezh kreizennet. Ne
fell ket dezho ken gwerzhañ o nerzh-labour
d'ar varc'hadourion-se, ha c'hoant o defe,
dre rêzon, bevañ diwar o froduioù, gant ma
vefent dezho. Hag ouzhpenn-se, e vez
merzhed a-wechoù *Gwenn-ha-Dui*où uc'h
divskoaz ar stourmerion-se. «Ur stourm-
renkadoù emaint oc'h ober», a vez laret
gant tud 'zo. Met n'eo ket tout. Daoust ha
gallout a reer larout emaint o vont betek
kregiñ en emskiant ur bobl end-eeun ?

Deskiñ ha kaozeal brezhoneg zo d'ober, en
ur stourm enep da bolitikerezh ar vourc'hiz-
ion-se, da laret eo armiñ ar brezhoneg gant
ar stourmoù war ar politikerezh hag ar
sevenadur ! Ne zlefe ar yezh bezañ nemet
ur benveg hag a c'hellfe sikour ar Vretoned
da grouiñ o frankiz. Gant ar brezhoneg 'vefe
ret dieubiñ ar bobl a gomz anezhañ, ha
sevel al lennegezh diazezet war vuhez an
dud ha war o henc'hizioù sevenadurel, a
servijfe d'ar stourmoù-se.

Un draig am eus c'hoant larout c'hoazh :
bez' zo bet ur pennad diwar ma fenn war
Ouest-France, 04.05.74, hag e oa merket
ennañ : «*Le breton, c'est une langue vrai-
ment difficile à apprendre*». Ar frazenn-se zo
bet komprenet fall, sañset, peogwir ne oa
ket ma mennoz displeget mat a-walc'h gant
ar pennad. War ar frazenn-se em boa laret :
«*Ar brezhoneg zo diaes-tre da zeskiñ kaoz-
eal gant an dud, abalamour ma cheñch alies
a-walc'h ar gerioù hag an distagadurioù eus
ur vro, ur gumun, pe ur vourc'h d'un all*».

Makoto Noguti.

**Echu an divroañ
Labour er vro,
bremañ !**

An dud a lec'h all a oa atav c'hwez-vat
ganto. C'hwez traoù n'anavezen ket.
Diwezhatoc'h, an hañv ivez en devo c'hwez
iskis ur vaouez a lec'h all gourvezet war
draezh aod he bugaleaj.

An den-mañ ivez a oa c'hwez-vat gantañ.
Deuet e oa e-barzh an ti — pres warnañ —
e-giz ur barr-avel. Un den evel-se n'en devez
ket amzer da goll ! Yaouank, bras, brav : un
digourdi, evel ma lavarar em c'horn-bro...
Ne oa met va c'hoar ha me er gêr, o tiwall
ar stal vihan a zalc'he neuze va mamm, ma
teue enni an amezeion, just goude ar brezel
diwezhañ, da brenañ tammigoù traoù : kafe,
madigoù, ha me 'oar !

An den eta a daolas war ar c'hontouar ur
valizennig lêr enni tammoù soavon. O, ne
oant ket tammoù soavon *Marseille*, poblet
ha flaerius ! Nann ! Tammoù bihan, goloet
brav gant paper a liv, ha pebezh frond ganto !

Evel just, un den o werzhañ seurt teñzorioù
ne gomze nemet galleg. Ur parizian, evel
rezon...

Va c'hoar a glaske lavarout dezhañ ne oa
ket kement-se evidomp : re ger ! re vrav !
Met an estrañjour ne selaoue ket. Enebiñ a
rae buan gant e c'halleg flour, ouzh gerioù
lent va c'hoar.

Ha setu war an daol, dek tamm soavon
bennak !

— Setu amañ ar priz. N'eo ket ker !

— Nann ! Nann ! Trugarez ! a lavar va
c'hoar.

Serret en-dro ar valizenn. Ha dirazomp, ar
soavon hag al lizher-dle...

Imor a oa savet ennon, tamm ha tamm, o
welout kement a zispriz e daoulagad an den.
C'hoant am boa da deurel malizenn ha
marc'hadour er-maez. Kaoc'herez tout !
Met ne ris ket... Perak ? Ne ouien ket.
Bremañ e ouzon. Re a c'hwez-vat, dilhad re
vrav, galleg re vourdeus. Ya. Un den sur
dioutañ e-unan gant e oto dirak an ti, e
yezh. Ha ni, va c'hoar ha me, gant hon
dilhad paour, hon galleg paour, gant hon
mez. Sebezet dirak kement a surentez.
Trec'het !

Gwelout a ran c'hoazh va c'hoar o reiñ an
arc'hant dezhañ, daoust dezhi. Ha me. Leun
a gounnar. Ha mut, koulskoude.

Tost da ugent vloaz a zo tremenet, met
n'em eus ket c'hoazh pardonet e zispriz
d'an den-se.

Hiziv avat, ec'h ouzon piv e oa.

Ar marc'hadour-se, teodet-mat, gant e
zilhad sul-da-bemdeiz, a oa gantañ bizaj an
Drevadenouriezh !

Va c'hoar ha me, ne ouiemp ket.

Hiziv e ouzon.

Met piv a c'hallfe kompren se ?...

Yann Gwilhoù.